

ECE GÖZTEPE

İNSAN HAKLARININ KORUNMASINDA GEÇİCİ TEDBİR

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Almanya ve Türkiye Örnekleri

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM ULUSLARARASI İNSAN HAKLARINI KORUMA MEKANİZMALARINDA GEÇİCİ TEDBİR

I. Birleşmiş Milletler Uluslararası Adalet Divanı (UAD) (International Court of Justice)	11
A. Geçici Tedbir Talebinde Bulunma Yetkisine Sahip Olanlar	12
B. Geçici Tedbir Kararlarının Muhatabı	13
C. Geçici Tedbir Kararı Almaya Yetkili Organ	14
D. Yetki Sorunu ve Kabul Edilebilirlik Denetimi	14
E. Geçici Tedbir Kararı Öncesi Duruşma Yapılması ve Tarafların Dinlenmesi.....	15

F. Geçici Tedbir Kararlarının Bağlayıcılığı Sorunu.....	15
II. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi (UN Human Rights Committee)	18
A. Geçici Tedbir Talebinde Bulunma Yetkisine Sahip Olanlar	21
B. Geçici Tedbir Kararı Almaya Yetkili Organ	22
C. Geçici Tedbir Kararlarının Bağlayıcılığı Sorunu.....	22
III. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi (AAİHM) (Inter-American Court of Human Rights)	24
A. Geçici Tedbir Talebinde Bulunma Yetkisine Sahip Olanlar	26
B. Geçici Tedbir Kararlarının Muhatabı	28
C. Geçici Tedbir Kararı Vermeye Yetkili Organ	29
D. Yetki Sorunu ve Kabul Edilebilirlik Denetimi	31
E. Geçici Tedbir Kararı Öncesi Duruşma Yapılması ve Tarafların Dinlenmesi.....	32
F. Geçici Tedbir Kararlarının Bağlayıcılığı Sorunu.....	32
IV. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) Kapsamında Geçici Tedbir.....	35
A. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (AİHK) Dönemindeki Uygulama	39
B. 11. Protokol Sonrasında Geçici Tedbir Kurumunun Normatif Dayanağı	43
C. AİHM İçinde Geçici Tedbirler İçin Öngörülen Yapısal Dönüşüm	46
D. Geçici Tedbir Kararı Verilebilmesinin Usulî Koşulları	53
1. Talepte Bulunma Yetkisine Sahip Olanlar	53
2. Geçici Tedbir Kararlarının Muhatabı	54
3. Kabul Edilebilirlik Denetiminin Yapılması Sorunu	55
4. Geçici Tedbir Kararının Verilme Zamanı ve Süresi.....	56
5. Geçici Tedbir Talebinde Bulunma Usulü	57
E. Geçici Tedbir Kararı Verilebilmesinin Maddi Koşulları	59
1. Telafi Edilemez Bir Zararın Gerçekleşmesi Tehlikesi	59
2. Geçici Tedbir Konusu Yapılabilecek Haklar Tartışması.....	61

F. Geçici Tedbir Kararlarının Bağlayıcılığı Sorunu.....	69
1. AİHM İçtihadının Gelişimi	71
a. Mamatkulov and Askarov v. Turkey Kararı Öncesi	72
b. Dönüm Noktası: Mamatkulov and Askarov Kararı	74
c. Yolculuğun Sonu: Olachea v. Spain Kararı.....	84
d. Geçici Tedbir Kararlarının Uygulanmaması Halinde Sorumluluğun İstisnaları	88
2. Geçici Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmemesinin Sonucu.....	90
3. Olachea Cahuas v. Spain Kararı Sonrasında AİHS madde 13 ve 34 İlişkisi.....	92

İKİNCİ BÖLÜM

ALMAN ANAYASA MAHKEMESİ'NİN ANAYASA ŞİKAYETİ BAŞVURULARINDA GEÇİCİ TEDBİR UYGULAMASI

I. Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin (FAYM) Yapısına ve Anayasa Şikâyeti Hakkına İlişkin Genel Açıklamalar	99
II. Almanya'da Geçici Tedbirin Normatif Dayanakları	102
A. Anayasa Madde 19/IV	102
B. Federal Anayasa Mahkemesi Kanunu (FAYM Kanunu)	112
III. Alman Hukukunda Geçici Tedbir Kurumunun Dogmatik Değerlendirmesi	115
IV. Geçici Tedbir Kararının Usulî ve Maddi Koşulları.....	123
A. Usulî Koşullar	123
1. Yetkili Organ	123
2. Re'sen Karar Verme Yetkisi ve Talep Koşulu	124
a. Mahkeme'nin Re'sen Karar Verme Yetkisi	124
b. Geçici Tedbir Talebinde Bulunabilecek Kişiler	127

3. Geçici Tedbire Karar Verilebilecek Zaman ve Tedbirin Süresi	129
a. Esas Uyuşmazlık Hakkında FAYM'ye Başvuruda Bulunmadan Önce	130
b. Aleyhine Başvuruda Bulunulacak Mahkeme Kararı Verilmeden Önce.....	134
c. Tedbirin Süresi, Tekrarlanması ve Sona Ermesi	135
4. Kabul Edilebilirlik Değerlendirmesinin Yapılması (Kural ve İstisnalar)	139
5. Duruşma.....	141
6. İtiraz Hakkı.....	142
7. Geçici Tedbir Kararlarının İcrası ve Bağlayıcılığı	145
8. Tazminat Sorumluluğu Tartışması.....	146
B. Maddi Koşullar	148
1. Bir Anayasal Uyuşmazlığın Varlığı.....	148
2. Geçici Tedbir Nedenlerinin Varlığı	150
a. Ağır zararların, yakın bir tehlikenin/şiddetin engellenmesi amacı ya da başka bir önemli nedenin varlığı.....	151
b. Kamu Yararı.....	157
c. Acilen Gerekli Olma	160
3. İkincillik İlkesinin Uygulanması.....	162
4. FAYM'nin Çifte Hipotez Formülü: Esas Uyuşmazlıktaki Taleple Geçici Tedbir Kararı Arasındaki İlişki	164
5. Geçici Tedbirin Niteliği (Kesin Hüküm) ve İçeriği.....	176
V. Alman Hukuk Uygulamasının Değerlendirilmesi.....	187

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRK ANAYASA YARGISINDA GEÇİCİ
HUKUKİ KORUMA TEDBİRLERİ

I. Genel Yargılama Usullerinde Geçici Hukuki Koruma	189
A. Medeni Usul Hukuku	191
B. Ceza Muhakemesi Hukuku	201
C. İdari Yargılama Usulü Hukuku	202
II. Anayasa Yargısında Geçici Hukuki Koruma Tedbirleri.....	209
A. Norm Denetiminde Yürürlüğün Durdurulması.....	210
1. 1961 Anayasası Dönemindeki Tartışma	210
2. 1982 Anayasası Dönemindeki Uygulama.....	214
3. Anayasa Mahkemesi'nin Yürürlüğü Durdurma Kararlarıyla İlgili Genel Tespitler	220
4. Öğretideki Görüş ve Tartışmalar	222
B. Diğer Dava Türlerinde Geçici Hukuki Koruma Tedbirleri.....	227
C. Bireysel Başvuru Kapsamında Kabul Edilen Tedbir	228
1. Bireysel Başvurunun İşlevi ve Türk Hukukunda Kabul Nedenleri.....	228
2. 6216 Sayılı Kanundaki Bireysel Başvuru Kapsamında Tedbir	231
3. 6216 Sayılı Kanun ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü Arasındaki Düzenleme Farkı.....	235
4. Anayasa Mahkemesi Kararlarında Tedbirin Uygulanması.	238
a. Olgusal Tespitler ve İstatistiki Bilgiler	238
b. Tedbir Kararının Niteliği	240
c. Tedbire Konu Olabilecek Haklar	241
d. Tedbirin Koşulları.....	248
i. Bir Risk ya da Tehlikenin Varlığı.....	248
ii. Tehlikenin Kişisel, Yakın, Güncel ve Belli Bir Ağırlıkta Olması	252
e. Tedbir Kararı Alınmasında Usul	255

i. Öncelikle İnceleme	255
ii. Talep ya da Re'sen Karar Verme	258
iii. Başvuru Yollarının Tüketilmiş Olması ve İstisnaları	258
iv. İspat Yüğü ve Mahkeme'nin re'sen Araştırma Yükümlülüğü	264
f. Tedbirin Süresi	268
g. Tedbir Kararının İçeriğı	273
h. Tedbir Kararı ile Esas Talep Arasındaki İlişki	274
i. Tedbir Kararlarının İnfazı	275
j. Tedbir Kararının Reddi ve Tekrarlanmasının Koşulları	276
k. Anayasa Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Tedbir Konusunda İlk Teması: Sokağı Çıkma Yasakları	277
5. Anayasa Mahkemesi'nin Türk Hukuk Sistemindeki Usul Hukuku Düzenlemeleriyle İlişkisi ve Tedbir Kararı Alma Yetkisinin Normatif Çerçevesi	282
SONUÇ VE ÖNERİLER	287
KAYNAKÇA	295